

ТРАНСФОРМАЦИИ В ПРОФИЛА НА ЖЕРТВИТЕ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ В СЪВРЕМЕННИЯ КОНТЕКСТ

Георги Милков

Център за съзидателно правосъдие

Резюме: Изследването представя анализ на данните за жертвите на домашно насилие, които потърсиха помощ в Консултативния център по проблемите на домашното насилие в Разград през 2016 и 2023 г. Чрез интегриран подход се проследява динамиката в демографските, социално-икономическите и културните показатели на жертвите, като се акцентира върху възрастовата структура, етническият състав, семейния и трудовия статус, както и пола. Сравнителният преглед показва, че през 2023 г. наблюдаваме значителни промени: възрастовият коефициент намалява, отразявайки по-голям дял на по-млади жертви, а етническият профил се коригира с нарастването на дела на българите и спад в представителността на останалите етнически групи.

Семейният статус бележи драстична промяна – делът на жертвите без граждански брак значително спада, което е свързано с подобрените социално-икономически условия и засилената правна защита. Същевременно процентът на безработните жертви се понижава, което подсказва по-активно икономическо участие. Данните от 2023 г. разкриват увеличение на мъжете жертви, предизвиквайки преосмисляне на традиционния профил и установените стереотипи, свързани с пола.

Резултатите демонстрират, че постпандемичните фактори оказват съществено влияние върху демографските и икономическите модели, трансформирайки определението за уязвими групи. Адаптираните методологии за събиране и класифициране на данни отразяват новите тенденции, като по този начин изследването формулира препоръки за интервенции и политики, насочени към интегриране на правни, социални и психологически мерки. Целта е да се подобрят защитата, възстановяването и социалната реинтеграция на жертвите на домашно насилие в условията на съвременната социална динамика.

Ключови думи: домашно насилие; жертва; демографски промени; социално-икономически статус; Възстановителна програма

ВЪВЕДЕНИЕ

Темата за домашното насилие в българското общество придоби нови измерения през последните години. Въпросите за причините за насилието, емоционалното състояние на жертвите и профила на извършителите отново излязоха на преден план. Въпреки увеличеното обществено внимание научните изследвания, надхвърлящи чисто юридическите аспекти, остават ограничени. Не са много изследванията, които предоставят цялостен поглед върху жертвите на домашно насилие и съответно – върху характеристиките на насилниците. Един от малкото източници по темата е публикация на Н. Бояджиева (2018), която

представя многопластов анализ на профила на жертвата. Авторът на настоящото изследване също е работил в сътрудничество с Н. Бояджиева върху различни аспекти на темата.

Динамиката на социалните явления изисква постоянен анализ на промените в обществото. През 2016 и 2023 г. се наблюдават значителни трансформации в профила на жертвите на домашно насилие – промени във възрастовата структура, етническият състав, семейния и работния статус. Изследването цели да предложи интегрирана перспектива, базирана на данни от Възстановителната програма, реализирана през 2023 г. в Консултативния център по проблемите на домашното насилие в Разград. Чрез систематичен анализ на архивни документи се оценява ефективността на интервенционните мерки, идентифицират се ключови положителни и ограничителни фактори и се формулират насоки за бъдещи подобрения в подкрепата на засегнатите лица.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изследването се базира на интегриран подход, обединяващ количествен и качествен анализ за оценка на ефективността на интервенционните програми на Консултативния център по проблемите на домашното насилие в Разград. Данните обхващат регистрирани случаи от 2023 г. в Консултативния център, като изследването се основава на документални прегледи без провеждане на интервюта или анкети. Статистическите изчисления в Microsoft Excel позволяват проследяване на ключови демографски показатели – възрастова група, пол, етническа принадлежност, семеен статус и заетост. Систематичният преглед на архивни документи предоставя исторически и контекстуален поглед върху развитието на програмата, а анализът идентифицира модели и тенденции, допринасяйки за нейното усъвършенстване. Целият процес на събиране и обработка на данни се извършва с доброволен труд и налични ресурси, без външно финансиране, което допринася за усъвършенстването на методологията и ефективната превенция и корекция на семейното насилие.

Обектът на изследването е Възстановителната програма за жертви на домашно насилие, реализирана през 2023 г. в Консултативния център в Разград. Предметът на изследването е ефективността на програмата при подобряване на психо-емоционалното състояние и социалната реинтеграция на жертвите на домашно насилие.

Целите на изследването са да се оцени степента, до която програмата подпомага възстановяването на жертвите, да се установят позитивните фактори и предизвикателствата, които влияят върху успеха на интервенциите, и да се определят потенциални стратегии за подобряване на програмата с цел засилване на нейната роля в рехабилитационния процес и социалната реинтеграция на жертвите.

Хипотеза на изследването

Участието на жертвите във Възстановителната програма, реализирана през 2023 г. в Консултативния център в Разград, води до значително подобрене на

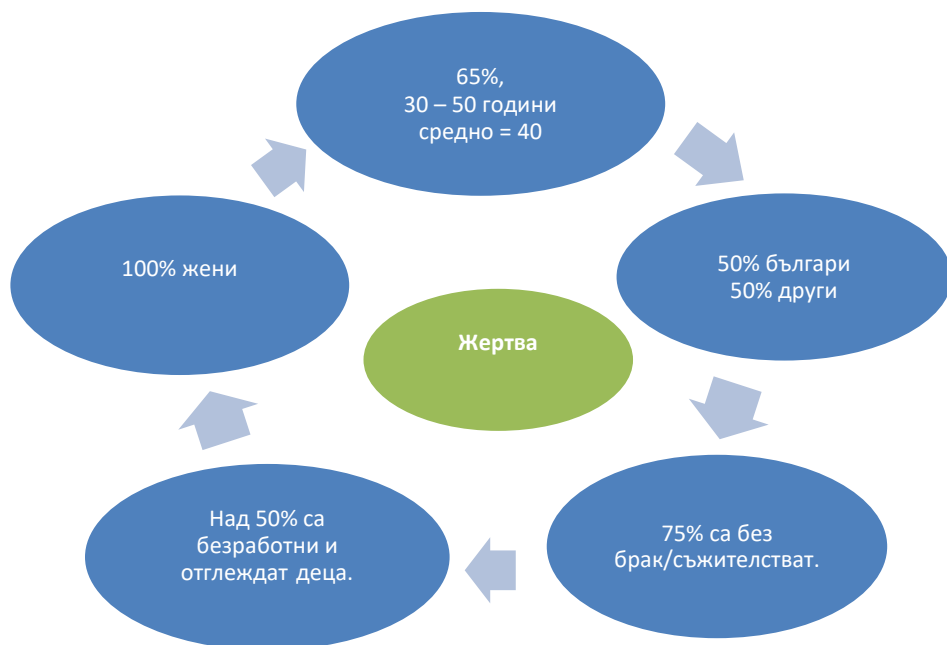
психо-емоционалното им състояние и увеличава шансовете им за успешна социална реинтеграция. Очаква се положителните ефекти да са тясно свързани с приложените интервенционни мерки – индивидуализирана подкрепа, групова терапия и стратегическо планиране на възстановителния процес. Мерките намаляват негативните последици от преживяното насилие и улесняват преминаването към стабилност и по-високо качество на живот.

За постигането на целите е приложен интегриран подход, основан на четири взаимно допълващи се метода. Чрез количествен анализ са изследвани статистическите данни за връзката между участието в програмата и подобренията в психо-емоционалното състояние на жертвите. Детайлният анализ на казуси разкрива индивидуалния опит и резултатите от интервенциите, а систематичният анализ на документи – регистри, протоколи, вътрешни оценки и доклади, предоставя исторически и контекстуален преглед на развитието на програмата. Изследване в хода на действието позволява формулирането на нови хипотези и идентифицирането на общи модели, които допринасят за нейното усъвършенстване.

РЕЗУЛАТИ

Възстановителната програма за пострадали от домашно насилие предлага цялостен пакет от интервенционни мерки – включително психо-емоционална рехабилитация, социално-правна помощ и подпомагане на възстановяването на личната идентичност и социалното благополучие.

Профилът на жертва на домашно насилие в България се изследва още преди приемането на закона през 2005 г. Гражданско наблюдение в първата година на прилагането му в четири града разкри, че жертвите, стигнали до бракоразводни дела, са изключително жени със средна възраст 38,7 години. От тях 78% са българи, а 11% са роми – значително над средното ниво от 5% за пълнолетното население. Жените от турската общност по-рядко стават жертви в бракоразводни дела (само 3,5% в сравнение с общия дял от 9% на турците). В случаите на развод двамата партньори обикновено имат средно образование (66%), докато само 3 – 4% имат висше образование. Въпреки високата трудова заетост и на двете страни, сред насилниците се наблюдава по-ниска заетост (73% при мъжете спрямо 93% при жените). Ответникът обикновено е мъж със средна възраст от около 40 години (Доклад с обобщени данни и основни изводи от проект „Гражданско наблюдение в съдилищата по дела, свързани с домашно насилие“ 2006).

Фиг. 1. Профил на жертвите, участвали във Възстановителната програма на Консултативния център по проблемите на домашното насилие през 2016 г.

Профилът на 67 жертви, участвали във Възстановителната програма на Консултативния център по проблемите на домашното насилие през 2016 г., включва три основни групи (вж. фиг. 1): I. Жертвите на домашно насилие са жени на средна възраст 20 – 30 години, обикновено безработни или в отпуск за отглеждане на дете; II. Жертвите на домашно насилие са жени на средна възраст 30 – 40 години, обикновено работещи или трайно безработни; III. Жертвите на домашно насилие са жени на средна възраст 50 – 70 години, обикновено работещи или пенсионери (Milkov 2019).

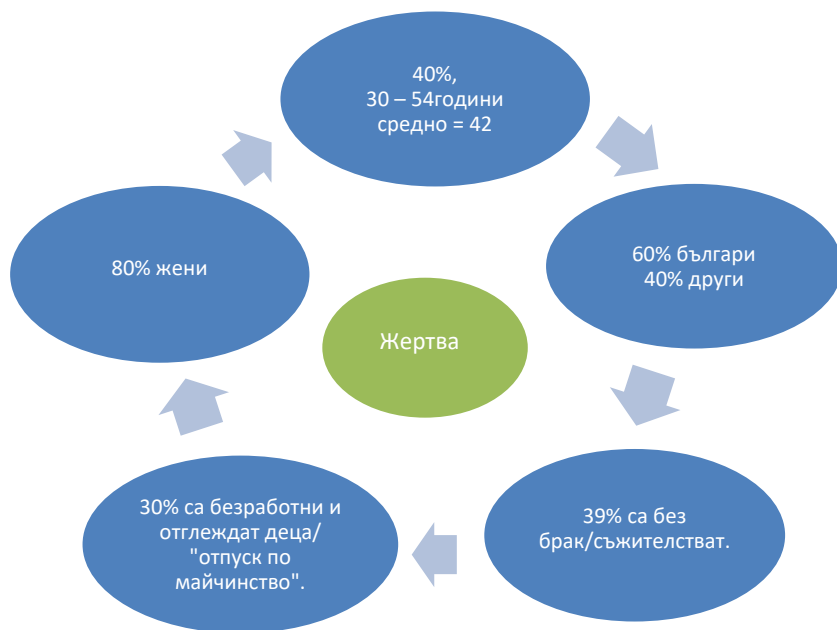
Взаимоотношения жертви – извършители: между съпрузи – 95%; с роднинска връзка – 5%. Все още незначителна част от регистрираните жертви на домашно насилие в област Разград са представители на силния пол. Жертвите са обект на физическо и психическо насилие, като неголяма част споделят и за сексуално насилие. Основата на проблема се корени в ограничаването на контактите, контрола върху движението и проследяването на кореспонденцията, засилено от ревност, злоупотреба с алкохол и чувство за вина у жертвата. Насилието често остава табу, докато насилникът налага доминиране и безусловно подчинение. Липсата на комуникационни умения и механизми за разрешаване на конфликти допълнително усложнява ситуацията (Godishen otchet za dejnostta na Oblasten svet za prevencia na domashното nasilie v oblast Razgrad (OSPDN) za 2016).

През 2023 г. Консултативният център потвърди случаи на домашно наси-

лие сред 46 жертви (сред тях – 13 деца) и регистрира участие на 15 семейства с деца във Възстановителната програма за пострадали от домашно насилие по 33ДН. Анализът на данните се структурира около четири ключови направления (вж. фиг. 2):

Демографски профил: Анализът установява, че жените и децата остават най-уязвимите групи. Случаите на насилие се коренят дълбоко в традиционните полови стереотипи, икономическата зависимост и недостатъчната правна защита, което допълнително засяга цялостната семейна динамика и дългосрочното психо-емоционално здраве на децата.

Социално-икономически статус: Данните показват, че насилието не пощадва никого – дори икономически активните лица са изложени на риск. В същото време пенсионерите, безработните и финансово зависимите остават особено уязвими поради липсата на стабилност и прикрепени социални механизми. Това подчертава нуждата от по-широки програми, които интегрират различни социално-икономически слоеве.

Фиг. 2. Профил на жертвите, участвали във Възстановителната програма на Консултативния център по проблемите на домашното насилие през 2023 г.

Семеен статус: Множество жертви не са в официално сключен брак, което ограничава достъпа им до законова защита. Липсата на стабилна институционална рамка засилва уязвимостта, тъй като отслабва правата и опциите за защита на жертвите и техните деца.

Етнически състав: Въпреки че основната група жертви са българи, случаите на насилие се наблюдават и сред етнически малцинства. Културните и езиковите бариери затрудняват достъпа до помощ, което изисква създаването на адаптирани към културния контекст интервенционни модели.

Анализът потвърждава, че домашното насилие е сложен социален проблем, изискващ интегриран подход, който обединява здравните, социалните, правните и икономическите институции. Важно е да се разработят адаптирани към българските социално-културни особености стратегии и да се разгледат успешни модели от други страни с цел локално прилагане и превенция (Boiadjieva, Milkov 2013).

Все повече представители на силния пол са жертви на насилие в семейството, сочи статистиката на Консултативния център по проблемите на домашното насилие в Разград. Мъжете жертви най-често са в зряла възраст и са тормозени от своите пораснали деца.

Две са основните категории – в първата са тези в зряла или на преклонна възраст, а във втората попадат момчета, които са жертви на родителите си или други роднини. Съществува и трета категория, в която влизат малчугани, присъствали на домашен тормоз. Тоест те са видели как бащата пребива майката. Когато тя поиска защита от съда, магистратите задължително включват и децата в този кръг, тъй като те са преки свидетели на ужаса и се нуждаят от възстановяване (Tankinska 2024).

Сравнителен анализ между 2016 и 2023 г.

Таблица 1. Демографски промени при жертвите на домашно насилие (2016 – 2023)

Сравнение 2020 – 2023 г.	Жертви 2016 г.	Жертви 2023 г.	Резултат
	65%	40%	–25%
Етнос	50% българи	60% българи	10%
	50% други	40% други	–10%
Семеен статус	75% без брак	39% без брак	–36%
Работен статус	50% безработни	30% безработни	–20%
Пол	100% жени	80% жени	–20%

Отрицателните стойности отразяват спад в процентният коефициент.

Съпоставянето на данните показва значителни демографски трансформации. Както се вижда от таблица 1, възрастовият коефициент намалява от 0,65 през 2016 г. на 0,4 през 2023 г., което подсказва, че жертвите през последната година са представени в по-млади възрастови групи. Етническият състав се променя с увеличение на процента на българите от 50% до 60% и съответно спад на дела на другите етнически групи от 50% до 40%. Що се отнася до семейния статус, процентът на жертвите без сключен брак пада драстично от 75% на 39%,

а делът на безработните спада от 50% на 30%. В допълнение, полът на жертвите се изменя – през 2016 г. всички жертви са жени, докато през 2023 г. жените представляват 80% от случаите, което предполага увеличение на мъжките жертви.

Въз основа на сравнителния анализ можем да заключим, че работната хипотеза се приема. Данните показват, че интервенционните мерки от Възстановителната програма допринасят за видими подобрения – от демографски трансформации и подобряване на икономическия статус до възможното възстановяване на социалната интеграция. Прилаганите мерки, насочени към индивидуализацията на подкрепата, груповата терапия и стратегическото планиране в интервенционния процес, играят ключова роля за подобряване на общото състояние на жертвите.

ИЗВОДИ/ДИСКУСИЯ

Анализът на данните разкрива силна взаимовръзка между социално-икономическите и демографските характеристики на жертвите. По-ниският възрастов коефициент и по-големият дял на жертви от установени семейни и икономически активни групи показват, че моделът на насилието се променя. Постпандемичните ефекти и трансформациите в начина на живот водят до появата на нови рискови групи, като младите мъже заемат все по-значимо място. Откритията подчертават нуждата от мултидисциплинарен подход, който комбинира количествени и качествени методологии за по-дълбоко разбиране на специфичните социални механизми зад насилието.

Препоръките са насочени към провеждане на задълбочен демографски анализ, обхващащ възрастови групи, пол, етническа принадлежност и социално-икономически статус, съчетан с разработването на интегрирани програми за подкрепа (включително семейно консултиране и услуги за управление на стрес), за да се установят причинно-следствените връзки и да се предостави ефективна помощ на жертвите. С оглед на нарастващата уязвимост на мъжете и влиянието на постпандемичните промени е необходимо адаптиране на социалните и правните мерки чрез специализирани превантивни стратегии. Комбинацията от количествени и качествени изследвания (интервюта, фокус групи, анкети) ще осигури по-нюансирана картина на динамиката на насилието и ще подобри ефективността на последващите интервенции.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът на данните разкрива значителна трансформация в профила на жертвите на насилие. Промените подчертават нуждата от нови превантивни и интервенционни стратегии. За успешното адаптиране към новите предизвикателства е необходим мултидисциплинарен подход, базиран на комбиниран анализ на количествени и качествени данни. Избраният подход ще допринесе за създаването на по-ефективни политики, насочени към комплексна защита и подкрепа на жертвите.

Благодарности: Признателен съм на Минна Минева, която има ключов

принос като член на екипа. Тя систематизира данните и изготви графично представяне, което илюстрира мащаба и показателите на домашното насилие за 2016 и 2023.

ЛИТЕРАТУРА

БОЯДЖИЕВА, Н.; МИЛКОВ, Г., 2013. *Наръчник за обучение на специалисти, които работят по случаи на домашно насилие*. Разград. ISSN 978-619-90012-2-6.

ГОДИШЕН отчет за дейността на Областен съвет за превенция на домашното насилие в област Разград (ОСПДН) за 2016 г. [viewed 4 May 2025]. Available from: <https://razgrad-oblast.egov.bg/wps/portal/district-razgrad/commissions-councils/district-councils>.

ДОКЛАД с обобщени данни и основни изводи от проект „Гражданско наблюдение в съдилищата по дела, свързани с домашно насилие“. [viewed 4 May 2025]. Available from: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://osis.bg/wp-content/uploads/2018/04/OSI_Publication_Law_5.pdf.

МИЛКОВ, Г., 2019. *Партньорството между институциите при социална защита от домашното насилие*. Докторска дисертация. Научен ръководител: проф. д-р Нели Бояджиева. София: СУ „Свети Климент Охридски“.

ТАНКИНСКА, Ц., 2024. Мъжете, жертви на насилие – тихи, със смазващо чувство, че са провал! Треперят за децата си. 24 часа, 03.01. [viewed 4 May 2025]. Available from: <https://www.24chasa.bg/bulgaria/article/16742912>.

REFERENCES

BOIADJIEVA, N.; MILKOV, G., 2013. *Narychnik za obuchenie na specialist, koito rabotiat po sluqai na domashno nasilie*. Razgrad. ISSN 978-619-90012-2-6.

GODISHEN otchet za dejnostta na Oblasten syvet za prevencia na domashното nasilie v oblast Razgrad (OSPDN) za 2016. [viewed 4 May 2025]. Available from: <https://razgrad-oblast.egov.bg/wps/portal/district-razgrad/commissions-councils/district-councils>.

DOKLAD s obobshteni dannii I osnovni izvodi ot proekt “Grajdansko nabludenie v sydilishtata po dela, svyrzani s domashno nasilie”. [viewed 4 May 2025]. Available from: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://osis.bg/wp-content/uploads/2018/04/OSI_Publication_Law_5.pdf.

MILKOV, G., 2019. *Partnourstvoto mejdu instituciite pri socialna zashtita ot domashното naislie*. Doktorska disertacia. Nauchen rykovoditel: prof. d-r Nely Boyadjieva. Sofia: SU “Sveti Kliment Ohridski”.

TANKINSKA, C., 2024. Myjete, jertvi na nasilie – tihi, sys smazvashto chuvstvo, che sa proval! Tretepiat za decata si. 24 chasa. 03.01. [viewed 4 May 2025]. Available from: <https://www.24chasa.bg/bulgaria/article/16742912>.

TRANSFORMATIONS IN THE PROFILE OF VICTIMS OF DOMESTIC VIOLENCE IN THE CONTEMPORARY CONTEXT

Abstract: *The study presents an analysis of data on victims of domestic violence who sought help at the Consultative Centre on Domestic Violence in Razgrad in 2016 and 2023. Through an integrated approach, the dynamics of the demographic, socio-economic and cultural indicators of the victims are traced, focusing on age structure, ethnic composition, family and employment status, as well as gender. The comparative overview shows that in 2023 we observe significant changes: the age coefficient decreases, reflecting a higher proportion of younger victims, and the ethnic profile adjusts as the proportion of Bulgarian citizens increases and the representation of ethnic groups decreases. Marital status has seen a dramatic change, with the proportion of victims without common-law marriage falling significantly, linked to improved socio-economic conditions and increased legal protection. At the same time, the percentage of unemployed victims has fallen, suggesting greater economic participation. Data from 2023 reveal an increase in male victims, prompting a rethinking of the traditional profile and established gender stereotypes.*

The results demonstrate that post-pandemic factors significantly influence demographic and economic patterns, transforming the definition of vulnerable groups. Adapted methodologies for data collection and classification reflect new trends, and the study thus formulates recommendations for interventions and policies aimed at integrating legal, social and psychological measures. The aim is to improve the protection, recovery and social re-integration of victims of domestic violence in the context of contemporary social dynamics.

Keywords: *domestic violence; victim; demographic changes; socio-economic status; Recovery Programme*

Georgi Milkov, PhD

Web of Science Researcher ID ABH-4724-2020

Center for Creative Justice Association

Zip Code 7200, town of Razgrad, complex Osvobozhdenie, bl.34, et.1

E-mail: gmilkoff@gmail.com